

1 Pierādīšanas pienākums

1.1 Kādi ir pierādīšanas pienākuma noteikumi?

Pierādīšanas pienākums izriet no "liecināšanas pienākuma", ko būtībā nosaka tiesību norma, uz kuras pamata ir paredzēts tiesā panākt tiesību izpildi; konkrētāk, tas ir faktu kopums, kas jāizvirza konkrētā lietā. Civilprocesa kodekss paredz, ka katrai pusei jāpierāda savi prasījumi, iesniedzot attiecīgus pierādījumus — šis pienākums ir zināms kā "pierādīšanas pienākums". Parasti pierādīšanas pienākums ir visām personām, kuras ceļ prasījumu, kas ir būtisks attiecībā uz konkrētu lietu.

Visām pusēm jāizpilda liecināšanas pienākums un pierādīšanas pienākums, ciktāl tas ir attiecināms uz to prasījumiem. Ja puses apgalvotie fakti un sniegtie pierādījumi ir nepilnīgi, tiesai ir jāinformē par to attiecīgā puse.

Ja tiesa uzskata, ka fakti, ko apgalvojusi jebkura no pusēm, nav pierādīti strīdus tiesvedībā, tiesai attiecīgā pusei jāinformē, ka pierādījumi jāiesniedz par visiem prasījumiem un, ja puse neizpilda šo pienākumu, tā var zaudēt lietā. Tomēr tiesai šī informācija jāsniedz tikai tiesas sēžu laikā, nevis tiesas dokumentos, ko nosūta pusēm (piemēram, tiesas pavēstē).

1.2 Vai pastāv noteikumi, kas atbrīvo noteiktus faktus no pierādīšanas pienākuma? Kādos gadījumos? Vai ir iespējams iesniegt pierādījumus, lai pierādītu, ka kāds juridisks pieņēmums, nav pareizs?

Pierādījumi nav jāiesniedz par faktiem, kas ir vispār zināmi (t. i., par faktiem, kas ir zināmi lielai personu grupai konkrētā vietā un konkrētā laikā) vai kas ir zināmi tiesai, ņemot vērā tās darbību, kā arī tiesību aktiem, kas publicēti vai izziņoti Čehijas Republikas Likumu krājumā. Tiesa var uzzināt par ārvalstu tiesību aktiem, veicot pati savu izpēti, no Tieslietu ministrijas paziņojuma, ko sniedz pēc tiesas pieprasījuma, vai no eksperta atzinuma, vai arī pieprasījuma saskaņā ar starptautiskiem līgumiem. Visus šādus faktus var atspēkot, iesniedzot pierādījumus.

Likums var paredzēt prezumpciju noteiktām faktu kategorijām. Var būt atspēkojamas prezumpcijas, kas atzīst pierādījumus par pretējo, ko — izņēmuma kārtā — neatspēkojamas prezumpcijas, kas neatzīst pierādījumus par pretējo. Atspēkojamas prezumpcijas gadījumā tiesa to uzskata par pierādītu, ja neviens no pusēm neiesniedz pierādījumus, lai to atspēkotu, un tādējādi nepierāda tiesvedībā pretējo. Attiecībā uz dažām atspēkojamām prezumpcijām pretējo var pierādīt tikai likumā noteiktā termiņā.

Tiesai ir saistoši kompetento iestāžu lēmumi, kuros atzīts, ka ir izdarīts noziegums, nodarījums vai cits administratīvs pārkāpums, par ko ir piemērojams sods atbilstoši īpašiem noteikumiem, un lēmumi par to, kurš to ir izdarījis. Tiesai ir saistoši arī lēmumi par personas statusu. Tomēr tiesai nav saistošs lēmums, kurā atzīts, ka ir izdarīts nodarījums, vai lēmums par to, kurš to ir izdarījis, ja lēmums pieņemts tiesvedībā uz vietas. Tiesai nav saistoši citi spriedumi krimināllietās vai lēmumi par administratīviem pārkāpumiem.

Īpašs atspēkojamas prezumpcijas veids ir fakti, kuros apgalvots, ka puse ir bijusi tieši vai netieši diskriminēta dzimuma, rases, ticības vai citu apstākļu dēļ. Tādā gadījumā pierādīšanas pienākums ir pretējai pusei, kurai jāpierāda, ka attiecīgā puse nav diskriminēta.

Dokumenti, ko izdod Čehijas Republikas tiesas vai citas valsts iestādes atbilstoši to kompetencei, un dokumenti, kas saskaņā ar tiesību aktiem atzīti par publiskiem, apliecina, ka tie ir to izdevējas iestādes noteikumi vai paziņojumi (ja vien netiek pierādīts pretējais), un tie arī apstiprina tajos apliecināto vai apstiprināto faktu patiesumu. Ja faktus pierāda ar publiskiem dokumentiem, pierādīšanas pienākums ir pusei, kura vēlas atspēkot šādu dokumentu autentiskumu. Turpretī, ja ir iesaistīti privāti dokumenti, pierādīšanas pienākums ir pusei, kura uz tiem atsauca. Ja puse pamato savus prasījumus ar privātu dokumentu un pretējā puse apstrīd tā autentiskumu vai pareizību, pierādīšanas pienākums pāriet atpakaļ strīdus pusei, kura iesniegusi attiecīgos pierādījumus un kurai savi prasījumi tad ir jāpierāda citā veidā.

Parasti pušu prasījumi nav jāpierāda, un tiesa tos uzskata par saviem konstatējumiem.

1.3 Kādā apmērā tiesai ir jābūt pārliecinātai par kādu faktu, lai tā varētu pamatot savu spriedumu ar šo faktu?

Tiesvedībā piemēro pierādījumu brīvas izvērtēšanas principu, t. i., likums neparedz konkrētus ierobežojumus, nosakot, kad tiesai fakts ir vai nav jāatzīst par pierādītu. Civilprocesa kodekss paredz, ka "tiesa izvērtē pierādījumus pēc saviem ieskatiem, katru no tiem atsevišķi un visus kopā to kopējā kontekstā; tiesa pienācīgi ņem vērā visus faktus, kas kļūst zināmi tiesvedībā, tostarp pušu iesniegtos faktus".

Tiesa pieņem spriedumu, pamatojoties uz saviem konstatējumiem. Konstatējumos nosaka stāvokli, par kuru nepastāv saprātīgas vai pamatotas šaubas.

Kopumā, ja pierādījumu izvērtēšanā izdarītie apsvērumi liek secināt, ka prasījumu patiesumu nevar ne apstiprināt, ne noliegt, tad spriedums būs nelabvēlīgs tai pusei, kurai bija jāpierāda savu prasījumu patiesums.

2 Pierādījumu iegūšana

2.1 Vai pierādījumi vienmēr jāiesniedz kādai no lietas pusēm, vai arī atsevišķos gadījumos tiesnesis var iegūt pierādījumus pēc savas iniciatīvas?

Strīdus tiesvedībā vispārējais princips ir tāds, ka tiesa iegūst tikai pušu iesniegtos pierādījumus. Tomēr tiesa var nolemt, ka konkrēti pierādījumi netiks iegūti — parasti tas notiek, ja tā uzskata konkrēto faktu par pierādītu. Tiesa papildus pušu sniegtajiem pierādījumiem var iegūt arī citus pierādījumus, ja tas ir nepieciešams, lai noskaidrotu faktus, un ja šāda nepieciešamība izriet no lietas satura. Ja puses nenorāda pierādījumus, kas vajadzīgi to prasījumu pamatošanai, tiesa faktu pārbaudi veic, pamatojoties uz iegūtajiem pierādījumiem. Tiesa savos konstatējumos var ņemt vērā arī identiskus pušu prasījumus. Turpretī bezstrīdus tiesvedībā, t. i., lietās, kurās tiesvedību var uzsākt tiesa pēc savas iniciatīvas, kā arī konkrētu citu veidu tiesvedībā tiesai ir pienākums papildus pušu iesniegtajiem pierādījumiem iegūt arī citus pierādījumus, kas ir vajadzīgi faktu noskaidrošanai.

2.2 Ja kādas puses lūgums pieņemt pierādījumu tiek apmierināts, kas noteik tālāk?

Tiesa iegūst pierādījumus tiesas sēžu laikā. Ja tas ir praktiski iespējams, var prasīt, lai pierādījumus iegūst cita tiesa, vai arī tiesas priekšsēdētājs ar tiesas palātas pilnvarojumu var iegūt pierādījumus ārpus tiesas sēdes (tas ir atkarīgs arī no pierādījumu veida u. c. apstākļiem). Pusēm ir tiesības būt klāt pierādījumu iegūšanā. Pierādījumu iegūšanas rezultāti ir vienmēr jāpaziņo pēc tiesas sēdes. Pusēm ir tiesības izteikt piezīmes par jebkuru no iegūtajiem pierādījumiem.

2.3 Kādos gadījumos tiesa var noraidīt puses lūgumu pieņemt pierādījumu?

Tas ir atkarīgs no tiesas, kas iegūst pierādījumus. Tiesas lēmumam nepieņemt konkrētus sniegtus pierādījumus jābūt pienācīgi pamatotam. Vispārīgi runājot, tiesa neiegūs pierādījumus, kas, pēc tās ieskatiem, nevar būt noderīgi lietas faktu noskaidrošanā (t. i., lai izvairītos no liekas pierādījumu iegūšanas), kā arī tiesa neiegūs pierādījumus, ja to iegūšana ir saistīta ar izdevumiem, kas būtu nesamērīgi attiecībā pret tās prasījuma summu, kura ir strīdus priekšmets, vai

ja prasījuma summu vispār nevar noteikt. Lai tiesa varētu skaidri izvērtēt, kādi pierādījumi ir jāiegūst, pusēm ir pienākums iesniegt konkrētus pierādījumus, t. i., norādīt liecinieku vārdus, uzvārdus un citu identifikācijas informāciju, un norādīt, par kuriem prasījumiem ierosinātais liecinieks sniegs liecības; pusēm ir arī pienākums norādīt dokumentētus pierādījumus vai izklāstīt jautājumu, par ko ir plānots sniegt eksperta atzinumu.

2.4 Kādi ir dažādie pierādījumu veidi?

Kā pierādījumus var izmantot visus līdzekļus, kas ir izmantojami faktu noskaidrošanai. Šādi līdzekļi jo īpaši ir liecinieku nopratināšana, ekspertu atzinumi, iestāžu un fizisku un juridisku personu ziņojumi un apliecinājumi, notāra un tiesu izpildītāja ieraksti un citi dokumenti, pušu nopratināšana un iztaujāšana.

2.5 Kādas ir metodes, lai iegūtu pierādījumus no lieciniekiem, un vai tās atšķiras no metodēm, kādas izmanto, lai iegūtu pierādījumus no lieciniekiem, kas ir eksperti? Kādi ir noteikumi attiecībā uz rakstveida pierādījumu un eksperta atzinuma/viedokļa iesniegšanu?

Ikvienai fiziskai personai, kura nav tiesvedībā iesaistītā puse, ir jāierodas tiesā, ja tā ir izsaukta uz tiesu, un jāliecina kā lieciniekam. Liecinieks sniedz liecības par to, ko ir piedzīvojis un redzējis. Viņam ir jāsaka taisnība, un viņš nedrīkst neko noklusēt. Liecinieki var atteikties liecināt tikai tad, ja liecības sniegšanas gadījumā pastāv risks, ka varētu tikt sākta viņu vai viņiem tuvu personu kriminālvajāšana; tiesa izlemj, vai iemesli, lai atteiktos sniegt liecību, ir pamatoti.

Uzsākot nopratināšanu, jāpārliecinās par liecinieka identitāti un jānoskaidro apstākļi, kas var ietekmēt viņa liecību ticamību. Liecinieki būtu arī jāinformē par viņu liecību svarīgumu, viņu tiesībām un pienākumiem un par krimināltiesiskajām sekām nepatiesas liecības sniegšanas gadījumā. Tiesas priekšsēdētājs aicina lieciniekus pastāstīt visu, ko viņi zina par nopratināšanas priekšmetu. Tad tiesas priekšsēdētājs uzdod vajadzīgos jautājumus, kas vajadzīgi liecības papildināšanai un precizēšanai. Jautājumus var uzdot arī tiesas palātas locekļi un — ar tiesas priekšsēdētāja atļauju — puses un eksperti.

Pierādījumu iesniegšana ar ekspertu starpniecību atšķiras, galvenokārt tāpēc, ka lielākajā daļā gadījumu eksperti sagatavo rakstisku eksperta ziņojumu un tad parasti sniedz mutiskus komentārus par savu ziņojumu. Pierādījumus eksperta atzinuma veidā iegūst, ja ir jāizvērtē apstākļi, attiecībā uz kuriem vajadzīgas eksperta zināšanas. Eksperta atzinumam ir trīs daļas — konstatējumu daļa, kurā eksperts apraksta apstākļus, ko viņš izvērtējis, atzinuma daļa, kurā ir iekļauts eksperta novērtējums (eksperta secinājumi), un eksperta klauzula. Eksperti parasti izvērtē īpašus jautājumus, ko nosaka tiesa, ja vien uz atzinumu neattiecinā likumā noteiktas prasības (jo īpaši uzņēmējdarbības tiesību jomā). Ekspertus ieceļ tiesa, kas tos atlasa no ekspertu un tulku reģistra (kuru uztur apgabaltiesas). Eksperti ir tiesīgi saņemt finansiālu kompensāciju par eksperta novērtējuma vai atzinuma sagatavošanu, ja tā ir paredzēts attiecīgajos tiesību aktos.

Tiesas priekšsēdētājs var likt pusei vai citai personai ierasties, lai tiktos ar ekspertu, nodotu viņam vajadzīgās lietas, sniegtu nepieciešamos paskaidrojumus, izietu medicīnisko apskati vai nodotu asinsanalīzes, vai darītu vai izpildītu ko citu, ja tas nepieciešams eksperta atzinuma sniegšanai.

Eksperta atzinumu var iesniegt arī tiesvedībā iesaistītā puse. Ja eksperta atzinumā, ko iesniegusi tiesvedībā iesaistītā puse, ir visi likumā noteiktie elementi un eksperta klauzula, kurā eksperts norādījis, ka ir informēts par sekām nepatiesas atzinuma sniegšanas gadījumā, iegūtos pierādījumus uzskata par eksperta atzinumu, ko prasījusi tiesa. Tiesa ļauj ekspertam, kuru viena no pusēm ir prasījusi sniegt eksperta atzinumu, izmantot lietas materiālus vai citā veidā iepazīties ar informāciju, kas vajadzīga eksperta ziņojuma sagatavošanai.

Liecinieki sniedz liecību par faktiem, ko ir piedzīvojuši tieši, savukārt eksperti sniedz atzinumus tikai jomās, kurās fakti novērtējums ir atkarīgs no ekspertu zināšanām. Tiesa nevērtē eksperta izdarīto secinājumu pareizību; tā novērtē, cik novērtējums ir pārliecināošs un pilnīgs, pamatojoties uz tādiem kritērijiem kā tā atbilstība noteiktajām prasībām, iekšējā saskaņotība un atbilstība citiem iegūtajiem pierādījumiem.

Dokumentētus pierādījumus iegūst, tiesas priekšsēdētājam skaidri nolasot dokumentu vai tā daļu vai izklāstot dokumenta saturu tiesas sēdes laikā. Tiesas priekšsēdētājs var likt, lai puse, kuras rīcībā ir dokuments, kas ir vajadzīgs kā pierādījums, iesniegt attiecīgo dokumentu, vai arī viņš var iegūt attiecīgo dokumentu no citas tiesas, iestādes vai juridiskas personas.

2.6 Vai kādas noteiktas pierādīšanas metodes ir nozīmīgākas par citām?

Neviena no izmantotajām metodēm nav tāda, kurai ir dodama priekšroka salīdzinājumā ar citām, lai gan dažus pierādīšanas līdzekļus var izmantot tikai pēc tam, kad likumā noteikto pierādījumu iegūšana kļūst neiespējama (parasti tie ir dažādi akti, kas sagatavoti obligātā rakstiskā formā — tikai tad, ja tie ir, piemēram, iznīcināti, pierādījumus var iegūt ar citiem līdzekļiem, piemēram, nopratinot lieciniekus). Pierādījumu iegūšanu, nopratinot pusi par tās prasījumiem, strīdus tiesvedības lietās var uzdot veikt tikai tad, ja konkrēto fakti nevar pierādīt ar citiem līdzekļiem (izņemot piekrišanu nopratināšanai). Tāpēc prioritāti piešķir citiem pierādījumiem.

2.7 Vai noteiktu fakti pierādīšanai ir obligāti jāizmanto noteikta veida pierādīšanas metodes?

Dažos gadījumos likumā var būt noteikti, kādi pierādījumi ir jāiegūst; tas ir atkarīgs no konkrētā strīda (piemēram, tiesvedībā par atļauju stāties laulībā ir jānopratina abas saderinātās personas).

Konkrētus faktus var pierādīt tikai īpašā veidā, piemēram, rīkojumu par vekseli vai čeku var izdot tikai tad, ja tiek uzrādīts vekseļa oriģināls, lēmums par vekseļa atpirkšanu vai cits dokuments; izpildraksta izpildi var panākt tikai tad, ja tiek uzrādīts izpildāms lēmums vai izpildu dokuments, u. tml.).

Attiecībā uz konkrētu pienākumu vai lietu tiesību noteikšanu (jo īpaši, ja tas skar īpašumu) likums nosaka, ka ir vajadzīgs rakstisks līgums — šādā gadījumā metodi pierādījumu iesniegšanai izsecina no šīs prasības.

2.8 Vai lieciniekam saskaņā ar likumu ir pienākums sniegt liecību?

Jā, visām personām saskaņā ar likumu ir jāierodas tiesā liecināt, ja viņas ir izsauktas uz tiesu; viņas nevar pārstāvēt cita persona. Liecinieki, kuri izpilda savu pienākumu liecināt, ir tiesīgi saņemt "liecinieka atlīdzību" (kompensāciju par naudas izdevumiem un negūtiem ienākumiem).

2.9 Kādos gadījumos liecinieks var atteikties sniegt liecību?

Liecinieki var atteikties liecināt tad, ja liecības sniegšanas gadījumā pastāv risks, ka varētu tikt sākta viņu vai viņiem tuvu personu kriminālvajāšana; tiesa izlemj, vai iemesli, lai atteiktos sniegt liecību, ir pamatoti. Tiesai ir arī jārespektē likumā noteiktais liecinieku pienākums ievērot tādas klasificētas informācijas konfidencialitāti, kura ir aizsargāta ar īpašu likumu, un citi konfidencialitātes pienākumi, ko paredz likums vai ko atzinusi valsts (piemēram, pacienta veselības dokumentācijā norādīti fakti — ārsta noslēpumi, banku noslēpumi utt.). Šajos gadījumos personu var nopratināt tikai tad, ja to ir atbrīvojuši no minētā pienākuma kompetentā iestāde vai persona, kuras interesēs šāds pienākums pastāv.

2.10 Vai pret personu, kura atsakās liecināt, var piemērot sankcijas vai likt sniegt liecību piespiedu kārtā?

Liecināšanas pienākuma piespiedu izpildi var panākt, nogādājot konkrēto personu uz tiesu Čehijas Republikas policijas pavardībā vai galējos gadījumos piemērojot naudas sodu.

2.11 Vai ir personas, no kurām nedrīkst iegūt liecības?

Vispārīgi runājot, nav tādu personu kategoriju, kurām nevar prasīt, lai viņas sniegtu liecības, tomēr ir noteikta veida fakti, par kuriem konkrētas personas nedrīkst liecināt (sk. atbildi uz 2.9. jautājumu).

2.12 Kāda ir tiesneša un pušu loma, uz klausot liecinieku? Kādos apstākļos liecinieku var uz klausīt videokonferencē vai ar citu tehnisku līdzekļu palīdzību?

Tikai tiesnesim (tiesas priekšsēdētājam) ir tiesības nopratināt liecinieku un vadīt nopratināšanu. Citi tiesas palātas locekļi un citas puses vai eksperti var uzdot lieciniekam papildu jautājumus tikai ar tiesas priekšsēdētāja atļauju; tiesas priekšsēdētājs var noraidīt konkrētu jautājumu, ja tas ir, piemēram, uzvedinošs jautājums, jautājums, kura nolūks ir novest nopratināto personu strupceļā, vai jautājums, kas ir nepiemērots vai bezjēdzīgs.

Mūsdienu tehnoloģiju (tostarp videokonferenču) izmantošana, lai liecinieku nopratinātu attālināti, pašlaik ir atļauta tiesās, kurām ir vajadzīgs tehniskais aprīkojums.

3 Pierādījuma izvērtēšana

3.1 Ja puse liecību ieguvusi nelikumīgi, vai tiesai ir kādi ierobežojumi sprieduma pieņemšanā?

Jā. Ja puse savu prasījumu pierādīšanai iesniedz pierādījumus, ko tā ieguvusi vai sagādājusi, pārkāpjot vispārpieņemamos tiesību aktus, un šādas iegūšanas vai sagādāšanas rezultātā ir pārkāptas citas fiziskas vai juridiskas personas tiesības, tiesa noraida šādus pierādījumus, pamatojoties uz to, ka tie ir nepieņemami.

3.2 Ja esmu viena no lietas pusēm, vai mans paziņojums tiks uzskatīts par liecību?

Tiesa var likt iegūt pierādījumus, noprotinot puses, ja konkrēto faktu nevar pierādīt citā veidā un ja noprotināmā puse tam piekrīt. Šo noteikumu nepiemēro bezstrīdus tiesvedībā, t. i., tiesvedībā, ko tiesa var uzsākt pēc savas iniciatīvas (sk. 2.1. punktu), un laulības šķiršanas tiesvedībā vai tiesvedībā par partnerattiecību izbeigšanu, atzīšanu par spēkā neesošām vai neesību. Par pierādīšanas līdzekli uzskata tikai pušu noprotināšanu, ko tiesa uzdevusi veikt atsevišķi kā procesuālu pierādījumu iegūšanu apgalvoto faktu pierādīšanai.

Lapa atjaunināta: 27/08/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Dalībvalstis, kas ir atbildīgas par nacionālā satura lapu pārvaldību, atjaunina daļu šīs tīmekļa vietnes satura, ņemot vērā Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības. Ja vietnē ir saturs, kurā vēl nav atspoguļota Apvienotās Karalistes izstāšanās, tas ir bez nolūka un tiks labots.